

Greinargerð til Óbyggðanefndar
vegna Markúsarsels og Tunguhlíðar

Um aðild, fyrirsvar og kröfugerð er vísað til kröfulýsingar.

Í greinargerð ríkisins er þjóðlendukrafa byggð á eftirfarandi megin sjónarmiðum:

- A. Að fyrirliggjandi heimildir bendi ekki til þess að land Markúsarsels og Tunguhlíðar hafi náð innar en að kröfusvæði, þ.e. upp frá Hofsá upp í Hvannstóðshjalla og á Stakk og þaðan niður með Kolbrekkugili í Suðurá. (tl. 20)
- B. Ekki liggi fyrir heimildir, eldri en landamerkjabréf, um mörk jarðanna inn Hofstungu að vatnaskilum. (tl. 21)
- C. Þá er fjallað um að skilja megi lýsingar landamerkjabréfa þannig að land jarðanna samkvæmt þeim sé innan kröfusvæðis (tl. 22)

Vísað er til kröfulýsingar um málsástæður og lagarök. Jafnframt þátta um sögu jarðar, sem eru í einstökum atriðum fyllri en söguleg greinargerð ÞÍ, einkum varðandi efni jarðamata. Þá er vísað til sögulegrar greinargerðar ÞÍ og skjala sem komið hafa fram.

1. Sérstaklega um greinargerð ríkisins

Markúsarsel og Tunguhlíð eru hjáleigur, byggðar úr landi Hofs á 19. öld, sem verða í raun sjálfstæðar eignir þegar íslenska ríkið selur jörðina Hof 1914. Elstu heimildir um land jarðanna eru því skjöl um merki Hofs. Vísast því til umfjöllunar vegna kröfulýsingar Hofs og jafnframt kirkjujarðarinnar Flugustaða.

Í biskupsvísitaíu Hofskirkju frá 1641 er merkjum Hofs, með Flugustöðum, lýst á móts við Starmýri. Um merki Hofs að sunnan er vísað til lækjar milli landanna, þar sem fyrst sést til Hofsstaðar. Merkjum Hofslands að norðan er einnig lýst, en ekki er sérstaklega fjallað um merkin inn til landsins. Augljóst er að það hefur hreinlega þótt óþarft þar sem landið er girt af fjallahring og afmarkast svo skýrlega af náttúrunnar hendi og „vötn deila“. Þá ber lýsingin um að ekki var sérstök nauðsyn á að lýsa merkjum milli Hofs og Flugustaða.

Í biskupsvísitasíu Hofs 1677 kemur fram aðeins fyllri lýsing, þar sem kemur fram lýsingin: *rædur landamerkin Kliffbrúnenn vpp J Hafiallz Øxl og rettsyniz ofann ä lä So sem hun tilvisar.*

Í lögfestu fyrir Hof, með kirkjujörðinni Flugustöðum, frá árinu 1694, er mörkum við Starmýri lýst svo: *Mörkum rædur klifbrúninn uppí hafiallsöxl, og réttsynis ofan á Lá, svosem hún tilvisar.* Lögfestan hvílir á því að útmerkjum Hofslands á láglandi að norðan og sunnan er lýst. Það ber um að fjallahringurinn umhverfis var sjálfsagt viðmið. Gæta ber að því að texti lögfestu vísar til þess að landeign var lögfest „*réttsýnist til fjalls og fjöru*“. Þannig birtist beinlínis það grundvallar sjónarmið að lögfestan hafi takið alls lands innan lýstra merkja eins og vötn falla til þess af fjöllum.

Umfjöllun um stöðu Kollumúla í fjöllum upp af Lóni, birtir skýra mynd af afmörkun Hofslands. Þannig kom fram í bréfi prests frá 1807, sú lýsing að „*litell Fiallhriggur adskilur frá Hofs Stadar Mötmælalausra Landeign*“. Í þessu birtist að fjöll hafi afmarkað Hofsland allt inn á móts við vatnaskil við Lón.

Hofstunga, sem land Markúsarsels og Tunguhlíðar nær til, er í raun milli Flugustaðadals, þar sem um rennur Suðurá (einnig nefnd Flugustaðadalsá eða Hofsá, syðri kvísl) og Hofsdals, þar sem Hofsá rennur (einnig nyrðri kvísl Hofsár). Ljóst er að öll Hofstungan og á vatnaskil hefur verið hluti lands sem hjáleigunum var byggður. Engar heimildir eru um mismunandi eignarréttarlega stöðu Hofstungu, sbr. kröfulínu.

Þá var í umfjöllun um afrétti í sóknarlýsingu Hofs- og Hálssókna frá 1840 vísað til afréttar á Flugustaðadal sem Sultarafrétts og hins vegar svokallaðs Staðarafréttar, sem var innsti hluti Hofsdals. Þangað hafa Hofsprestar og ábúendur hjáleigna/kirkjujarða Hofs rekið afréttarfé eftir þörfum. Ekkert bendir til að aðrir hafi rekið í Hofstungu eftir að hjáleigurnar byggðust. Bent er á að í Hofstungu, Flugustaðadalsmegin, er Afréttargil, mun innar en kröfulína ríkisins. Þar hefur haldið af fé sem rekið var inn fyrir gilið. Nýting hluta Hofstungu sem afréttar hvílir á beinum eignarrétt á landinu. Um eignarréttarlega stöðu lands og afréttarbrúkun lands er vísað til sérstaks fylgiskjals; Fráfærubúskapur, landskipta- og afréttarreglur Grágáasar og Jónsbókar og afréttarnotkun á Austurlandi.

Þess skal getið að Kolbrekkugil er rétt innan við bæjarstæði Markúsarsels. Nafnið ber um kolagerð á svæðinu, enda er kröfusvæðið á láglendum dal og fjalllendi þar upp af, sem allar aðstæður mæla með að hafi haft stöðu eignarlands. Þá eru sjónarmið ítrekuð um að almennir staðhættir á svæðinu mæli með því að kröfusvæðið sé háð beinum eignarrétti.

Áskilinn er réttur til að setja fram ítarlegri málsástæður og leggja fram gögn á síðari stigum og við munnlegan málflutning.

Egilsstöðum, 8. febrúar 2024

Jón Jónsson hrl.

Fylgiskjöl:

1. Kort af kröfusvæði landeigenda